

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060203

DOM
2019-06-10
Stockholm

Mål nr
M 9441-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-09-18 i mål nr M 3049-17, se bilaga A

PARTER

Klagande

Staten genom Kammarkollegiet

Motpart

1. M.P.

2. N.S.

Ombud för 1 och 2: Advokat M.N.

SAKEN

Intrångsersättning med anledning av bildat biotopskyddsområde i Karlskrona kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

- Med ändring av punkten 1 i mark- och miljödomstolens domslut ska staten till M.P. och N.S. betala 375 000 kr jämte uppräknning enligt konsumentprisindex från den 1 juni 2017 till den 10 juni 2019 samt ränta på beloppet enligt 5 § räntelagen från den 1 juni 2017 till dess betalning sker, dock längst till en månad efter det att denna dom fått laga kraft. Efter sistnämnda tidpunkt ska ränta enligt 6 § räntelagen utgå till dess betalning sker.

Dok.Id 1493103

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–16:30

2. Vardera parten ska stå sin rättegångskostnad i Mark- och miljööverdomstolen.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Staten har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av punkt 1 i domslutet i den överklagade domen, ska förpliktiga staten att till M.P. och N.S. utge 286 000 kr jämte uppräkningsindex enligt konsumentprisindex och ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635). Staten har även yrkat befrielse från skyldigheten att ersätta motparternas rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen samt ersättning för egna rättegångskostnader vid mark- och miljödomstolen och i Mark- och miljööverdomstolen.

M.P. och **N.S.** har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. M.P. och N.S. har även yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen. M.P. och N.S. har vidare yrkat att statens yrkande om befrielse från skyldigheten att ersätta deras rättegångskostnader samt ersättning för egna rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen ska avvisas då det framställts för sent.

UTREDNINGEN OCH PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Parterna har åberopat samma grunder och utvecklat sin respektive talan på i allt väsentligt samma sätt som redovisats i mark- och miljödomstolens dom.

Staten har förklarat att beståndsmetoden är den lämpliga värderingsmetoden eftersom objektet utgörs av ett litet område samt att metoden tar hänsyn till de unika förutsättningarna och ger en direkt marknadsvärdesminskning. Eftersom det saknas relevanta jämförelseobjekt är det inte lämpligt att använda ortsprismetoden. Motparternas användning av beståndsmetoden i kombination med ortsprismetoden med icke representativa referensobjekt har lett till en överskattning av ortspriset för objektet, vilket i sin tur lett till en för hög total värdering av objektet.

M.P. och **N.S.** har uppgett att värdering enligt praxis ska ske genom en sammanvägning av resultatet från beståndsmetodens avkastningsvärdering och en framtagen ortsprisvärdering. Områdets betydelse måste sättas i relation till hela fastighetens storlek. I det aktuella fallet utgör den ianspråktaga arealen ca 20 procent av fastighetens totala areal och innehar en stor del av fastighetens skogsinnehåll. Utifrån dessa förutsättningar kan området inte ses som obetydligt.

Den bevisning som parterna åberopade vid mark- och miljödomstolen har åberopats även här. Vittnesförhöret har lagts fram genom uppspelning av ljud- och bildfiler från förhandlingen i mark- och miljödomstolen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har i målet att pröva storleken på den ersättning som staten ska betala till **M.P.** och **N.S.** på grund av beslutet om inrättande av biotopskydd på deras fastighet **XX**.

Avgörande för bedömningen i målet är vilken minskning av marknadsvärdet som beslutet om biotopskyddsområde har inneburit för den aktuella fastigheten. Ersättningen ska alltså utgöra skillnaden mellan fastighetsägarnas ekonomiska situation för den händelse något beslut om biotopskyddsområde inte hade fattats och deras ekonomiska ställning efter beslutet.

I frågan om tillämplig värderingsmetod har staten gjort gällande att beståndsmetoden ska användas medan motparterna har menat att denna metod ska kombineras med en ortsprisanalys. Beståndsmetoden har i praxis utpekats som den vedertagna metoden vad gäller skogsvärdering. Kombinerad med en ortsprisanalys kan beståndsmetoden läggas till grund vid bedömningen av ersättningens storlek (se rättsfallet **MÖD 2007:13**). Mark- och miljööverdomstolen anser att denna utgångspunkt alltjämt är gällande i fråga om skogsvärdering. Den omständigheten att det är fråga om ett mindre markområde med låg skogskvalitet och särskilda avverkningsförutsättningar medför ingen annan bedömning.

Vilket genomslag ortsprisanalysen ska få vid sammanvägningen beror dock på i vilken utsträckning det finns objekt som är jämförbara med värderingsobjektet. Om jämförelseobjekten i stor utsträckning avviker från värderingsobjektet bör ortsprisanalysen få mindre genomslag vid sammanvägningen. Att, som staten gjort gällande, enbart grunda bedömningen av värdeminskningen på beståndsmetoden bör dock inte komma i fråga, särskilt inte när kalkylräntan i beståndsmetoden inte har stämts av mot den lokala marknaden.

M.P. och N.S. har till stöd för sin begäran om ersättning åberopat ett värderingsutlåtande av M.G.. Han har bedömt att beståndsmetoden ger ett resultat om 293 000 kr och ortsprismetoden ett resultat om 365 000 kr. Sammanvägningen av värderingsmetoderna har resulterat i ett värde om 320 000 kr. Värdet har därefter uppräknats till 355 000 kr med hänvisning till att värderingsobjektet har strandlinjer som typiskt sett ger ett högre marknadsvärde. Efter avdrag med 25 000 kr för bestående värden har M.G. bedömt marknadsvärdeminskningen till 330 000 kr.

Staten har invänt att objekten i ortsprisanalysen inte är jämförbara med värderingsobjektet vad gäller storlek, terrängförhållanden, virkesförråd, skogens kvalitet, åldersfördelning, bonitet och ädellövandel. Vidare är majoriteten av jämförelseobjekten taxerade som bebyggda lantbruksenheter. Att lägga taxeringsvärdet till grund för värderingen av skogsmarken innefattar osäkerheter då det inte är möjligt att veta vad köparen av en bebyggd lantbruksenhet värderat högst av skogsmark, gård och jordbruksmark. Sammantaget innebär skillnaderna enligt staten en överskattning av ortspriset för värderingsobjektet. Staten har även gjort gällande att någon uppräknings på grund av strandlinjer inte ska ske vid sammanvägningen eftersom det strandnära läget kvarstår även efter inrättandet av biotopskyddsområdet.

Enligt Mark- och miljööverdomstolen är den genomförda ortsprisanalysen behäftad med osäkerheter på grund av de skillnader som föreligger mellan jämförelseobjekten och värderingsobjektet. Mark- och miljööverdomstolen finner därför att M.P. och N.S. inte har förmått att visa att ortsprisvärderingen ska ges det genomslag vid sammanvägningen av värderingsmetoderna som de har gjort

gällande. Mark- och miljööverdomstolen bedömer mot denna bakgrund att marknadsvärdet för berört område efter sammanvägning av värderingsmetoderna uppgår till 325 000 kr. Med ett bestående värde om 25 000 kr efter beslutet om biotopskydd uppgår marknadsvärdeminskningen till 300 000 kr. Jämte lagstadgat tillägg om 25 procent uppgår den ersättning som staten ska betala till M.P. och N.S. till 375 000 kr. Mark- och miljödomstolens dom ska ändras i enlighet med detta.

Rättegångskostnader

I sitt överklagande har staten angett att mark- och miljödomstolens dom samt domstolens beslut angående rättegångskostnader överklagas. Under huvudförhandlingen i Mark- och miljööverdomstolen yrkade staten befrielse från betalningsskyldigheten för motparternas kostnad i mark- och miljödomstolen samt ersättning för egna rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen och Mark- och miljööverdomstolen. M.P. och N.S. har yrkat att statens yrkande om rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen ska avvisas på grund av att det framställts för sent.

Enligt praxis ska ett ospecificerat överklagande även anses avse kostnadsfrågan, medan denna inte ska tas upp till prövning om överklagandet uttryckligen avser ändring endast av huvudsaken. Av praxis framgår också att om klagandens yrkande endast avsett bifall till den i målet förda talan, ogillande av motpartens talan eller upphävande av lägre rätts dom, så har detta ansetts innefatta samtliga frågor rörande rättegångskostnaderna. Om en part yrkar bifall till sin talan får han, med hänsyn till vad yrkandet syftar till, anses även ha yrkat ersättning för egna kostnader. Det har då uppfattats som naturligt att klaganden har avsett att bli befriad från betalningsskyldigheten för motpartens kostnad (se rättsfallet NJA 2015 s. 846, särskilt Högsta domstolens domskäl p. 6 och 8 med där gjorda hänvisningar).

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning: Staten har överklagat mark- och miljödomstolens dom såväl i huvudsaken som avseende kostnadsfrågan. Utformningen av yrkandet i överklagandet får anses omfatta ersättning för

rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen. I linje med redovisad praxis framstår det då som naturligt att staten även har avsett att yrka befrielse från betalningsskyldigheten för motpartens kostnad i mark- och miljödomstolen. Yrkandet om avvisning ska alltså avslås.

Med hänsyn till utgången i målet ska vardera parten ska stå sin egen rättegångskostnad i Mark- och miljööverdomstolen. Det saknas anledning att ändra fördelningen av rättegångskostnaderna i mark- och miljödomstolen (se 25 kap. 6 § miljöbalken).

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga

Överklagande senast den 8 juli 2019.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Fredrik Ludwigs, tekniska rådet Jan Gustafsson, hovrättsrådet Ulf Wickström och tf. hovrättsassessorn Anders Wallin, referent.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Matilda Kindgren.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2018-09-18
meddelad i
Växjö

Mål nr M 3049-17

PARTER

Kärande

1. M.P.

2. N.S.

Ombud för 1-2: Advokat M.N.

Svarande

Staten genom Kammarkollegiet

SAKEN

Ansökan om stämning enligt 31 kap 4 § MB med anledning av bildat
biotopskyddsområde, Karlskrona kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen förpliktigar Staten att till M.P. och N.S. utge 412 500 kr jämte uppräknig enligt konsumentprisindex från den 1 juni 2017 till dagen för denna dom samt ränta enligt 5 § räntelagen till en månad efter det att domen vunnit laga kraft. Efter sistnämnda tidpunkt ska ränta enligt 6 § räntelagen utgå till dess betalning sker.
2. Staten ska ersätta M.P. och N.S. för rättegångskostnader med 87 500 kronor varav 57 600 kronor utgör ombudsarvode. På beloppet ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom till dess betalning sker.

Dok.Id 446890

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se www.vaxjotingsratt.domstol.se	0470-253 46	måndag – fredag 08:00–16:00

BAKGRUND

M.P. och N.S. äger fastigheten i Karlskrona kommun. Fastigheten berörs av biotopskydd beslutat av Skogsstyrelsen den 23 mars 2017.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

M.P. och N.S. (kärandena) yrkar att Mark- och miljödomstolen ska förplikta Staten att till dem utge 412 500 kr jämte uppräkningsindex enligt konsumentprisindex från 2017-06-01 till dagen för dom jämte ränta enligt 5 § räntelagen på det uppräknade beloppet från samma datum tills betalning sker eller tills dröjsmålsränta börjar löpa. På utdömt belopp skall dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen utgå från den dag som infaller 30 dagar efter det att domen vunnit laga kraft tills betalning sker. De yrkar vidare att Staten skall ersätta dem för deras rättegångskostnader med 87 500 kr. De överlåter åt rätten att bedöma skäligheten av motpartens rättegångskostnader.

Staten (svaranden) medger att som intrångsersättning till N.S. och M.P. utge 286 000 kr. På det beloppet medges uppräkningsindex med KPI från 2017-06-01. På nämnda penningssäkrade belopp medger staten dels ränta enligt 5 § räntelagen från 2017-06-01 till en månad efter det att domstolens dom vunnit laga kraft, dels ränta enligt 6 § räntelagen från sistnämnda dag till dess betalning sker. Staten bestrider kärandenas yrkanden i övrigt och yrkar ersättning för statens rättegångskostnader med 53 736 kr. Staten vitsordar av kärandena yrkat belopp för rättegångskostnader som i och för sig skäligt.

GRUNDER OCH UTVECKLING AV TALAN**Kärandena**

Markägaren har enligt bestämmelserna i 31 kap 4 § 4 punkten miljöbalken rätt till ersättning för det intrång i pågående markanvändning som biotopskyddsområdet innebär. Inom biotopskyddsområdet får inte bedrivas verksamhet eller vidtas åtgärder som kan skada naturmiljön. Det innebär bl.a. att alla skogsbruksåtgärder

såsom föryngringsavverkning, gallring, röjning, plockhuggning m.m. förbjuds. Ersättning skall utgå för marknadsvärdeförlust.

Påverkan på marknadsvärdet har beräknats av M.G. på Värderingsbyrån Sydost, utredningen har getts in i målet. Han har värderat berörd del av fastigheten både med och utan restriktioner. Ett första värderingsutlåtande framtoogs i juni 2016 vilket har uppdaterats i juni 2017. De värden som stämningen grundar sig på är de värden som framgår av uppdateringen från juni 2017. I uppdateringen har hänsyn tagits till tillväxt och förändrade prisnivåer fram till lagakraftsdagen. Därtill bifogas utdrag från utlåtandet från juni 2016 eftersom uppdateringen hänvisar till detta för övergripande beskrivning av ersättningsprinciper och värderingsmetoder m m.

M.G. har i beräkningen av värdet utan restriktioner använt sig av både delvärdesmetoden och ortsprismetoden. Han har sedan vägt de båda modellerna mot varandra och fått fram ett uppskattat marknadsvärde. Slutsatsen är att det berörda området har ett värde utan restriktioner på 355 000 kr och med restriktioner på 25 000 kr vilket ger en skada på 330 000 kr. Det beloppet skall enligt 4 kap 1 § expropriationslagen räknas upp med 25 procent vilket innebär att ersättning skall utgå med 412 500 kr.

Den värderingsmetod som använts av M.G. är vedertagen praxis för värdering av intrång i skogsmark, d.v.s. genom en sammanvägning av beståndsmetoden och en ortsprisanalys.

Biotopskyddsområdet omfattar 2,4 ha av en fastighet med en total areal på knappt 13,5 ha. Det motsvarar 20 % av fastighetens areal. Fastigheten köptes 2015 för 975 000 kr. Budgivningen stoppades av säljaren vid det beloppet med motiveringen att säljaren ville att M och N som äger och bor på grannfastigheten skulle få köpa. Skogsinnehållet var 1 860 m³sk vilket gav ett genomsnitt på 138 m³sk/ha. Det ger ett genomsnittligt värde för fastigheten på 524 kr/m³sk. Det ska jämföras med statens värdering som ger ett värde på 375 kr/m³sk. I biotopskyddsområdet fanns vid förvärvet ca en tredjedel av fastighetens totala skogsinnehåll och mer än hälften

av den skog som var avverkningsmogen. De är medvetna om att köpeskillingen inte detsamma som marknadsvärdet men nyckeltalet från deras köp visar att statens värdering är orimligt låg och statens värderingsprincip ger ett felaktigt och orimligt resultat.

Rättsfallet MÖD 2007:13 anger vilken metod som ska användas för beräkning av marknadsvärdet på det aktuella området. Gällande frågan om rättegångskostnader hänvisas till Mark- och miljööverdomstolens dom den 30 juni 2015 i mål nr M 306-15 samt till 25 kap. 6 § miljöbalken (1998:808) och att det finns skälig anledning att staten ska ersätta kärandens rättegångskostnader.

Svaranden

Fastigheten XX berörs av biotopsskyddsområde. Skogskonsulent R.S., Skogsstyrelsen har utrett att fastighetsägarna är berättigade till ersättning med 286 000 kr inklusive tillägget på 25 %, utredning daterad 2017-08-29 har givits in. Av utredningen framgår sammanfattningsvis följande. Områdets areal är 2,4 ha och består av ädellövdominerad blandskog på kuperad mark. Värdeberäkningen är utförd enligt Skogsstyrelsens rutin för inriktning och utformning av biotopsskyddsområden i skogen enligt Beståndsmetoden. Använda kostnader följer Lantmäteriets rekommendationer. Rätt till ersättning föreligger när pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras. Markanvändningen ska anses avsevärt försvåras om intrånget är större än den högsta nivå på hänsyn som kan krävas med stöd av skogsvårdslagen. Berörd del är den del som omfattas av biotopsskyddsområdet. Ersättningen ska motsvara fastighetens minskade marknadsvärde med ett påslag på 25 %.

Kärandens ersättningsutredning har brister. Icke representativa jämförelseobjekt ger en överskattning av ortspriset då objektet inte är något normalbestånd. Underlaget är 28 skogsdominerade köp. Majoriteten har typkod 120 d.v.s. bebyggd lantbruksenhet. Andel skog av taxeringsvärdet har förmodligen använts för att räkna fram köpeskillning för skogsmarken. Även om fastigheterna domineras av skog så finns osäkerhet i att använda sig av uppdelning av köpeskillingen enligt

fördelningen av taxeringsvärdet. Hur köparen fördelade de olika ägoslagen i sin köpeskilling varierar säkerligen. Vissa är mer intresserade av gård/jordbruksmark och andra tvärtom. Skogsmarkspriser har stark koppling till virkesförrådet. I de 38 köpen varierar virkesförrådet mellan 100m³sk/ha och 339 m³sk/ha.

Biotopskyddsområdet har 252 m³sk/ha. För att köp ska vara jämförbara bör virkesförråden inte skilja för mycket. Några av jämförelseobjekten är avvikande jämfört med biotopskyddsområdet. Med upp till 50 % kalmark/ungskog kan inte köpen anses jämförbara. Biotopskyddsområdet består av ett enda bestånd, i svår terräng. Storblockiga delar av området är svåra/omöjliga att avverka.

Skogsstyrelsens värdering vid beräkning av intrångsersättning tar hänsyn till de naturgivna förutsättningarna i det enskilda beståndet. För små områden, som nu är fallet, är direktuppskattning den lämpligaste metoden, ortsprisanalys är inte lämplig. Granskade köp i ortsprisanalysen är inte jämförbara med aktuellt objekt.

Lagkommentararen till 31 kap. 4 § miljöbalken, doktrin och förarbetsuttalanden anger att det är direktuppskattning som ska användas för beräkning av marknadsvärdet på det aktuella området eftersom det är ett så pass litet område. Bestämmelsen i 25 kap. 6 § miljöbalken i fråga om rättegångskostnader inte tillämpas slentrianmässigt

BEVISNING

Kärandena

Skriftlig bevisning

- Värderingsutlåtanden från M.G. daterade den 6 juni 2016 och 9 juni 2017 till styrkande av att marknadsvärdepåverkan och intrångsersättning skall uppgå till yrkat belopp (ab 3 och 4).
- Utlåtande från M.G. daterat den 28 december 2017 till styrkande av att marknadsvärdepåverkan uppgår till yrkat belopp (bilaga 1 till ab 16).
- Utdrag från fastighetsregistret med uppgift om köpeskilling och utdrag från skogsinventering till styrkande av att marknadsvärdepåverkan uppgår till yrkat belopp (bilaga 2 och 3 till ab 16)

Svaranden*Muntlig bevisning*

- Förhör med skogskonsulent R.S. till styrkande av att ersättning ska utgå med medgivet belopp.

Skriftlig bevisning

- Ersättningsutredning 2017-08-29 från Skogskonsulent R.S. till styrkande av att ersättning ska utgå med medgivet belopp (del av ab 11)
- Utlåtande 2017-11-29 från skogskonsulent Karin Byström med bilaga 1 foton till styrkande av att ersättning ska utgå med medgivet belopp (ab 13).

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har hållit huvudförhandling i målet den 4 september 2018.

Twistefrågan i målet är i huvudsak en principfråga om vilken eller vilka metoder som ska användas för att beräkna den ersättning fastighetsägarna enligt 31 kap. 4 § miljöbalken har rätt till.

Kärandena har hävdatt att värderingen ska baseras på en kombination av beståndsmetoden och ortsprismetoden medan svaranden anser att värderingen ska baseras på en direktuppskattning av marknadsvärdesminskningen genom användning av beståndsmetoden. Svaranden har särskilt anfört att den omständigheten att det rör ett litet område (2,4 ha) utgör skäl för att använda direktuppskattning och inte ortsprismetoden eftersom den senare metoden i brist på rättvisande jämförelseobjekt ger ett missvisande resultat. Svaranden har vidare hänvisat till Zeteos Miljöbalkskommentar till 31 kap 4 § miljöbalken där det avseende ersättningens bestämmande anges ungefär att då det gäller tämligen obetydliga markområden kan man komma fram till en intrångsersättning genom direktuppskattning av en skadepost. Kärandena har å sin sida anfört att det är fast praxis att en värdering

baseras på en kombination av beståndsmetoden och ortprismetoden samt tillagt att nu använda jämförelseobjekt väl speglar marknadsvärdet i området.

Av avgörandet MÖD 2007:13 från Mark- och miljööverdomstolen framgår bl.a. att beståndsmetoden är den vedertagna vad gäller skogsvärdering och är den metod som anses ge det mest rättvisande värdet samt att den metoden kombinerad med en ortsprisanalys bör läggas till grund vid bedömningen av intrångsersättningens storlek.

Mark- och miljödomstolen gör i nu förevarande fall bedömningen att den av kändena gjorda värderingen i allt väsentligt är utförd i enlighet med de principer som anges i det nämnda avgörandet MÖD 2007:13 som får anses motsvara praxis på området. Det finns inte anledning för domstolen att nu frångå den principen eller att ifrågasätta värderingen i övrigt. Den bedömningen kvarstår även med beaktande av att nu aktuellt biotopskyddsområde omfattar 2,4 ha och med beaktande av övriga invändningar svaranden gjort.

Ersättningen ska i enlighet med ovanstående bestämmas i enlighet med kändenas beräkning. Käromålet ska bifallas.

Rättegångskostnader

Staten ska som tappande part ersätta kändena för deras rättegångskostnad. Yrkat belopp är vitsordat.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 9 oktober 2018

Peter Ardö

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Peter Ardö, ordförande, tekniska rådet Bertil Varenius samt de särskilda ledamöterna Johan Uhr och Per Olof Jakobsson

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillsämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se